زنجیرە وتووێژ لەسەر مۆسیقای کوردی: شارام کەمانگەر

سالآن سەرەتا١٤ زایینی لە کامێران لە دایک بووە ، لە تەمەنی ١٩٧٩شارام کەمانگەر لە ساڵی شێوازی مۆسیقای ئێرانی دەستی بە فێربوونی مۆسیقا و ئاوازە فارسییەکان و ژەندنی ئامێری تار و سێتار کردووە و پاش تێپەڕبوونی دە ساڵ گەڕاوەتەوە بۆ لای مۆسیقای کوردی و لە ڕۆژهەڵات و باشووری کوردستان لە لای مامۆستایانی مۆسیقا سەلاح ڕەئوف، مۆستەفا عەباس، خەلیل عەبدوڵا، مۆستەفا زایەر و ئەحمەد شەممە فێری مۆسیقای کلاسیکی کوردی و ژەندنی ئامێری عوود و مۆسیقای عێراقی بووە .شارام کەمانگەر پاش چەند ساڵە لێکۆڵین لەسەر مۆسیقای کۆنی کوردی ، پەرتووکی بۆ فێربوونی مۆسیقا لەسەر شێوازی فێربوونی موسیقی کوردی ئامادە کردووە وهەروەها بۆ ئەم مەبەستە" سی دی" ئینسترۆمنتاڵی بڵاو .کردۆتەوە و هەر ئێستاش بەردەوامە لە لێکوڵین و ئامادە کردنی بەرهەمی نوێ

- کاتێک باس لە مۆسیقای کوردی دەکرێ، مەبەست چییە؟١

ئەبێ ئێمە چاو لە کەلتووری کوردی بکەین، ....(.....) مۆسیقای کوردی شتێکی جیا لە کەلتور و کەلەپووری کوردی نییە. ئەو چتە کە مرۆڤی کورد جیا دەکاتەوە، لە مرۆڤەکانی تر، ئەوە کەلتووری تایبەتی کوردییە، پڕێنسیپگەلێ تایبەتی هەس، هەروەها مۆسیقایەک ئەژێ لە ناو زیهنیەتی ئەو مرۆڤە، لە ناو ئەو کولتورە تایبەتە، کە جیاوازە لە کولتورەکانی تر، جیا لە مەردوومەکانتری دنیا، ئەبێتە مۆسیقای کوردی، جا چ لە بەشی کۆنا، چ لە بەشی تازەدا. ئەگەر تەماشا بکەین لە بەشی کۆنا، تایبەتمەندگەلێکی هەیە، و لە بەشی تازەدا هەروەها تایبەتمەند گەلێتری هەیە. ئەمە تەعریفێک فرە فرە سادە لە مۆسیقای کوردییە کاتێک کە باسی لێئەکەین. کاتێ کە باسی لێوە ئەکەین مەبەستەکەمان تۆزێک ڕۆشنتر ئەکاتەوە.

- تایبەتمەندییەکانی مۆسیقای کوردی لە چیدا خۆیان دەنوێنن؟٢

تایبەتمەندییەکانی مۆسیقای کوردی لەو شتانەدا خۆیان ئەنوێنن، کە کەلتووری کوردیدا بە گشتی خۆی ئەنوێنێت و خۆی جیا ئەکاتەوە لەو کولتورەکانیتری مەردوومی دنیا.

- بنەمای مۆسیقای کوردی لە سەر چی ساخ دەبێتەوە و چۆن پێناسە دەکرێ؟٣

بنەمای مۆسیقای کوردی لە سەر کۆمەڵێک ئاواز و مێلۆدی تایبەت لە جوغرافیای کوردستانا بە دەنگی مرۆڤی کورد یا بە ئامیری مۆسیقایی چ ئەوەی کە کورد سازی کردبێ، چ ئەوەی لە دەرەوەی کوردستان هێنرابێتە ناوەوە، سازکراوە ساخ دەبێتەوە، بەو تایبەتمەندیگەلەی دەنگی و فرەکانسی و میکرۆتۆنی و تۆنی کە هەیەتی و پێناسەکردنی دەقیقی هەڵئەگەڕێتەوە بۆ ئەو تایبەتمەندییە فرەکانسییە و تۆنگەلەی وا هەیەتی لە ناو خودی ئەو ئاواز و مێلۆدیانەی کە لە جوغرافیای کوردستانا زۆر جۆراوجۆر و ڕەنگینە.

- مێژووی مۆسیقای کوردی چەندە کۆنە و ئەو ئامێرانەی بە کوردی دەناسرێن، کامانەن؟٤

مێژووی مۆسیقای کوردی وەک مێژووی ئەو لقەکانتری مێژووی کورد تۆزێک لێڵ و تاریکە و نامەعلوومە. ئەویش هەڵدەگەڕێتەوە بۆ فرەیەک لە فاکتۆرەکانی وەکوو نەبوونی داەمودەزگای حکوومی و سەبت کردنی بۆ پەرەپێدان و

بەردەوامبوونی لە سەر ڕێگەی تایبەت، بەڵام ئێمە ئەتوانین لە ڕێگەی سرییەک لە تایبەتمەندیگەل ناو، ئاهەنگ و مەقام و ئاوازەکانی مۆسیقای کوردییەوە بیسەلمێنین کە کۆنبوونی مۆسیقای کوردی زۆر، زۆرە ئەگەر، بە کۆنترین مۆسیقای دنیاش نەناسرێت، بێگوومان یەکێ لە کۆنترین مۆسیقاکانی ئەم دونیای ئێمەیە و ئامێرەکانی مۆسیقای کوردییش، هەروا ئەتوانین بێژین زۆر زۆرن، ئەتانین بە سەر چەند بەشدا بەشی بکەین، وەک ئامێرە بادییەکان، وەک ئامێرە زەربی و پۆستییەکان، وەک ئامێرە ژێدارەکان، وەک ئامیرە ئارشییەکان، مەسەلەن ئامێرە ژێدارەکان وەک تەموور و دیوان و عوود و ئەوانتر ئامێرە پۆستدارەکان، زەربییەکان وەک دەهۆڵ، و دایرە و دەف و تاس و ئەوانتر، ئامێرە بایيەکان وەک دووزەلە و شمشاڵ و زوڕنا و باڵەبان، نەی و کواڵ و نای و ئەوانی تر هەروەها ئامێرە ئارشییەکان "ماچۆر"، ڕوباب.

- ئەو لایەنانەی مۆسیقای کوردی لە مۆسیقای "ئێرانی" جیا دەکاتەوە، کامانەن؟٥

بەگشتی ئێمە لە ڕۆژهەڵاتی ناوینا، مۆسیقای هاوبەشمان هەس لە ناو گشت ئەم گەلانە وا لە ڕۆژهەڵاتی ناڤینا ژیان ئەکەن- چ ئەوانەیان وا دەوڵەتیان هەیە، چ ئەوانە وا نییەسیان وەک کورد. بەڵام بڕێ چوارچێوە و شێواز ژەندن و شێواز چڕینی ئاواز ، دەنگ سازکردن بە ئامێری مۆسیقا هەیە، کە هەڵدەگەڕێتەوە بۆ بەحسی لەحن، بەحسی میکرۆ تۆن، بەحسی
دەرەجەبەندی و سکێل (ستایل) ئەو فرەکانس گەلە سەوتییە وا، چ بە قوڕگی مرۆڤی کورد و غەیرە کوردە و ساز دەبێ و چ ئەو مێلۆدی و مەقام و ئاوازانە وا بە ئامێرەکان دەژەندرێن. برێک باسگەل تەخەسسوسییە، کە تۆ وەختێ یەک فارس تێ سازێک دەژەنێ، تەک یەک کورددا، تۆ تێئەگەی بە گوێچکەیەک کە ، گوێچکەی کەسێک گوێچکەی مۆسیقی نەبێ هەر دیاری دەدا. بەڵام لە بەحسی شناختی و زانستییا کۆمەلێک میکرۆ تۆنە، کۆمەلێک لەحنە، وەک چۆن لە قسەکردنی یەک فارس دا کە تێ کوردی قسە ئەکا، و میکرۆتۆن و لەحنیشی دیارە؛ وەختێ کە فارس ئێژێ "پولو"، ئەو "واو"ی خرتە تەک "پڵاو"ا فەرق ئەکا لە لامەکەیا؛ لامی قەڵەو فەرق ئەکا، ئەوە لەحنە ئەوە نەوعێک فۆنۆتیکە، ئەوە نەوعێک فرەکانسێ قەڵەوە یان فرەکانسێ لاوازە. ڕێک هەر ئەو چتیچە لە سازژەندنێکا یا ئاواز گوتنێکا، لە مرۆڤی کورد و مرۆڤی غەیرە کورددا دیارە.

- بە چیدا دەزاندرێ ئەوە مۆسیقای کوردی، ئێرانی، عوسمانی و بێگانەیە؟٦

مۆسیقای کوردی و ئێرانی و عوسمانی و ئەوانی دیکە، ئەگەر لە ڕۆژهەڵاتی ناڤینا مەبەستمان بێ، زۆر زۆر پێکەوە نزیکن، و جیاکردنەوەیان تۆزێک، ئاسان نییە، بەڵام هەروا کە لە وڵامی پرسیاری پەنجا ئاماژەم بە بڕێ خاڵ کرد، بەو خاڵانە ئەتوانین، جیایان بکەینەوە و بزانین ئەگەر مۆسیقای کوردی و ئێرانییە ئەو میکرۆ تۆنانەس وا تایبەت بە کورد و ئەو لەحن ئاوازە کە تایبەت بە مۆسیقای کوردی هەیە، کە ئێمە نموونەکانی بە گوێچکە ئەتوانین، جیا بکەینەوە، جیا لەوە تۆزێک سەختە، چون ئێمە مەسەڵەن دێین دائەنیشین، مەقامی لاوک لە چەند بەش لە کوردستانا دەگوترێ، هەر ئەو مەقامی لاوکە ئەبینی لە ئێرانی شێوازێ تری هەیە شەجەریان، مەسەلەن ئێژێ، بەڵام وەختێ گوێ لە "شاکرۆ" ئەگرین کە ئەیڵێ، جیاوازە، بەخاتر چ جیاوازە؟ بە خاتر وسعەت سەوتی، لەحنی وتنی و میکرۆتۆنێ وا شاکرۆ لێی کەڵک وەرئەگرێ. ئاوازدانەرێک وەک شەجەریان، هەرچەند ناوەکەشی وا نائێژن، ئێژن "دەشتی"، جیاوازە ناوەکەشیان؛ ئەتوانین بێژین هەم لە ناوەکانیان و هەم شێوازی تەولیدی دا شێوازی چڕین و ژەندندا جیاوازییان هەیە.

- دووری و نزیکی مۆسیقای کوردی لە دەستگاکانی ئێرانی ومەقاماتی عوسمانی چەندە و ئایا مۆسیقای ٧ کوردی بە بێ دەزگاکانی ئەوان خۆی ڕادەگرێ و پەرە دەستێنێ؟

مۆسیقای کوردی زۆر لە مۆسیقای ئێرانی و عوسمانی نزیکە، تا حەددێک لە سەر نۆتە، لە سەر کاغەز جیاکردنەوەیان زۆر زۆر سەختە و برێ کات ناکرێ، بەڵام بە گوێگرتن، بە گوێچکە دانە، تەنیا ڕێگەیەکە ئێمە ئەتوانین، وەک شاقۆڵێک ئیستیفادەی لیکەین بێژین ئەوە مۆسیقای کوردییە، یا مۆسیقای ئێرانی یا عوسمانی یە، بە تایبەت لە مۆسیقای عوسمانی و کوردییا. لە مۆسیقای ئێرانی زۆر جیاوازترە. لەحن لەحنێک کە لە مۆسیقای کوردیا هەیە تایبەتە، ئەو لەحنە، لە ناو عیلما هێشتا شتێکی بۆ نەووتراوە، حەقیقەت ئێمە ناتوانین بە چتێ عیلمی بیسەلمێنین، تەنیا چتێ کە ئەتوانێ داوەری بکا لە جیاوازی کردنەوەیانا، گوێچکەس. بە بڕوای من گوێچکە ئەدەی ئازانی ئەو لەحنێ کوردییە، یا لە بەیاتێکا تورکێک بیژەنێت و کوردێک بیژەنێت، بەیاتەکان لە سەر نۆت لەسەر ئەو عەلامەتە وا لەسەر نۆتە دائەنرێ بۆ جیاوازی نۆتەکان، دەقیق یەک فۆرمن. ڕێک یەک چتن، تەنیا چتێک کە ئەتانێ جیاوازییەکانیان، دیاریی بکات، گوێچکەیە.
وەڵامی پرسیاری حەوت بەشی دووهەمی: بەلێ مۆسیقای کوردی دەتوانێ بە بێ مۆسیقای ئەو دووانەی تر (مۆسیقای ئێرانی وعوسمانی) خۆی ڕابگرێ و پەرە بسێنێت و ڕەنگە زۆر باشتریش. هۆکار ئەوەیە کە مۆسیقای کوردی زۆر زۆر غەنییە، مۆسیقای کوردی زۆر لە هین ئەوانی تر زۆر موتەنەویعترە، مۆسیقای کوردی ساز و ئامێرگەلێکی هەس کە ئەوان نیەسیان، تازە ئەگەریش بێتیان، لە ئێمە عاریەت گرتگیانە، کە خۆیان وا نائێژن، بەداخەوە. تۆ بڕوانە ناو ئامیرە بادییەکان، لە مۆسیقای ئێرانیا چتێک نییە تەنیا، نەی هەس، ئەو نەیەچە لە لۆڕستانەو بریا بۆ ئێنە. یان لە ئامیرە زەربییەکان، مۆسیقای ئێرانی چتێکی

نییە، تۆ تەماشا کەی دەهۆڵ و دەف و دایرە، لە کوردستانەو تەپڵ و گشتی لە کوردستانۆ بردراوە جا نەوعێ بۆ نموونە، ئەو تومبەکە ئێستا لە مۆسیقای ئێرانی هەیە، هەر ئەو دومبەکەسە کە تۆ لە کورستانا بە شیوازە کلاسیکەکەی ئەیبینی بۆ نموونە

- دەزگاکانی مۆسیقای کوردی سەربەخۆ و تایبەت بە کورد، کام دەزگاگەلن؟٨

ئێمە بۆ جیاکردنەوەی مۆسیقای کوردی لە مۆسیقای گەلانی تری ڕۆژهەڵاتی ناڤین، بە تایبەت عوسمانی و ئێرانی، ناچارین دوو جۆر دابەشکردنمان هەبی، یەک ئەوە برێک لە مەقام و ملۆیدییەکانمان هاوبەشن لە تەکیانا؛ وەختێ مەقام ڕاست لە عوسمانیا هەیە، لە ئێرانیا نییە، ئەوە لای وڵاتە عەرەبییەکان هەیە. بەلام برێتر ئێمە مەقام و مێلۆدیمان هەیە کە هاوبەشن و تایبەت بە کوردن، تەنانەت لەناو کوردەکان خۆمانا، ناتانن گشتی بیلینەوە، وەک هۆرە، سیاچەمانە، لاوک، حەیران، وەک ئەڵلاوەیسی، وەک خورشیدی، خاوکەر، وەک قەتار و ئەوانی دی، کە تایبەت بە مۆسیقای کوردین. بەڵام ئەوانی تر وا هاوبەشین تەک ولاتەکانی تری ڕۆژهەلاتی ناوڤینا، ئەوانیش هەر موشتەرەکین تەکیان، ئێمەش هەسمان، ئەوانیش هەسیان. ئیسە ڕەنگە لە ئیمە گرتبیتیان، یان خۆیان هەیانبوبیت، ئیحتماڵی ئەو کەمە کە ئەوان خۆیان بوویانبیت، چونکە ناوەکانیشیان کوردیە، وەختێ لە مەراک لەشا شیماڵی ئەفریقا ئێژن مەقامی راست، ئەسڵەن کەلیمەی راست لە ناو زمان عەرەبیا نییە، یا مەقامی نەهاوەند ئەسڵەن وشەیە کوردیە، نەهایەتی ئیرانییەکان، نەهاوەندیان کردوە بە ئیسفەهان، ئەویش دیارە گش ڕۆژهەلاتی ناوەراست، ئێژن نەهاوەند، تەنیا ئیرانییەکان ئێژن ئیسفەهان، ڕێک ئەوە نەهاوەندە. یا مەقامێکمان هەس ناوی "کورد"ھ زۆر سەیرە. جا بە بروای من ئەوە کورد خۆی نەناوە کورد، غەیرە کورد ناوی ناسە کورد. ئەو مەقامەی کورد ئەویش ئیرانییەکان نییەسیان، ئەوانی تر هەسیان، کورد خۆشی هەسی. و فرەیە تر. بەشیتر لە مۆسیقامان هەیە، ئاییني یە، مۆسیقای ئایینیەکانمانە وەک یارسان، ئێزەدیی، زازا و عەلەویەکان و مۆسیقای ناو خانەقا و .تەکیەکانمان؛ ئەوان تایبەت بە کوردن و هەر ئەوانە دنیایەکن

- ئایا لاوک و حەیران و ئای ئای و بەندی وەک ئازیزە و گەلۆ و سوارۆ و... لە ناو مەقام و دەستگادا ٩ جێیان دەبێتەوە، یان شوناسێکی تایبەتیان هەیە؟

ئێمە بۆ ناساندنی مۆسیقای کوردی دوو ڕێگەمان هەیە، یەکیان ڕێگەیەکە ئەگەر ڕێفرنس بگرین، دەگەڕێتەوە بۆ دەورانی عەباسییەکان، چون پێش ئەوان بە تایبەت لە دەورانی ساسانیەکانەوە چتێ نەماوەسەوە ڕەنگە دوایی بدرۆزێتەوە، وەکو ئەوە کە بە ر ئەساسی ئەعداد یەک و دوو و سێ وچوار، تا ئاخر ناوگوزاری کریاگە، وەک چۆن ئێژین یەک گا، دووگا، سێ گا، چوارگا و ناوگوزارێ تریش هەیە، یەک گا ناوێ تری هەیە بە ناو راست، دوو گا ناوی تری هەیە بەناو بەیات، سێ گا ناوی تری هەیە، چوارگا ناوی تری هەیە، وە هەروا دوو سێ دانە ناوگوزاری هەس، بەڵام لە ناو ئەم شسێوازە میلۆدیانە، ناوگەلێ ترمان هەس ناوچەیین لە کوردستانا، مەسڵەن دوو گا ناویتری هەیە بە ناو بەیات، ئەمە هەر لە تەواو ڕۆژهەڵاتی ناوینا ئەم ناوانە هەیە، یەک گا ج لە وڵاتە عەرەبییەکان، ج لە عوسمانی، چ لە ئێرانا، یەک گا ئێژن، ئیمەش وەک کورد ئێژین یەک گا، ناوێ تری هەیە بە ناو راست، وەختی ئێژین دوو گا، ناوێتری هەیە بە ناو بەیات لە تەواو ڕۆژهەلاتی ناوینا، بەڵام لە ناوچە جیا جیاکانی کوردستانا، جەند سێوازمان هەس لە دوو گا دا، بەیات. مەسەلەن لە موکریانا بە دوو گا و بەیات "حەیران" ئێژن، لە بادینان و باکوور لاوک ئێژن، یانێ شیوازی تایبەت بە ئەو ناوچەسە کە پیی ئێژن لاوک، وەلی لە سەر سکێڵی مۆسیقایی عیلمی و ئاکادیمیک، دووگا و بەیاتە. ئاوا ئەتوانم بیژم. ئەو مەقامانە کە ناوتان بردگە لەم پرسیارەدا، وەک لاوک و حەیران و ئەوان تر، هەم ئەتوانین جیایان بکەینۆ بۆ پێناسەکردنیان، هەم ئەتانین جیاگانە پیناسەیان بکەین، هەم ئەتوانین بە بۆنەی هاوبەش بوونیان لە فەواسڵی سەوتی ئەو دەنگ گەلەدا، لەو پلە دەنگ گەلە دابەشیان بکەین بەسەر پلە دەنگگەلی بەیات و دووگا. یانی هەم هاوبەشن، هەم ناوی جیاوازیشیان هەیە چون لە ناوچوون لە کوردستان.

- ئەگەر هەیە، کامەیە؟١٠

پیموایە ئیدامەی پرسیاری نۆیە، من فەقەت یەک شت ئیزافە کەم: شناسێکی تایبەت، وەک لاوک و حەیران و ئای ئای و ئەوانی تر هەیانە شیوازیکی ناوچەییە کە ئیشارەم پیکرد، شیوازیکی لەحنییە. شیوازیکی مەزمووني و موحتەواییشە کە ئەمانە جیایان دەکاتەوە، بەلام ئەگەر دووبارە ئەوە تیکرار ئەکەمەوە لە بەحسی موختەسساتی دەنگ لە بەحسی پلە دەنگییەکان، لە بەحسی دابەشکردنی مەقام، وە دەزگا بیژین ئەچنەوە سەر هەر ئەوانە وا یەک گا و دوو گا و سی گا و چوار گایانن ڕاست

و بەیات و چوارگا و ئەمانە. جا با من ئاماژە بکەم: "دەزگا" تەنیا لە ئیران بەکاری ئەهینن، لە ڕۆژهەڵاتی ناڤین بەکاری ناهینن، شتیک بێ مەعنایە. کوردی ڕۆژهەڵاتیش تکایە بەکاری مەهینن. هەرچەند مەقامیش وجە تەسمیەی کە ئەوکوردی و عەرەبی یە مەعلووم نییە، "مەقام" جۆرێک گشتی ترە، بە بڕوای من "مەقام" بێژین باشترە.

- ئایا "بەیت"، کە لە ژێر ناوی جیاواز و بە زاراوەگەلی کوردی، دەگێڕدرێتەوە، چەند گرێدراوی ١١ مۆسیقا و چەشنەکانی دەربڕینی مۆسیقاییە؟

بەیت تایبەت بە موکریان و ناوچەی هەولێرە، تا ئەو جێگەیەی بزانم. من لە سەر بەیت تەحقیقی وام نەکردووە.وەلی تا ئەو جێگەیەی سەوادەکەم بڕ بکات بەیت تایبەت بە مۆسیقای موکریانە، ئێمە لە زاراوەکان تر مۆسیقای وەک بەیتمان نییە. هەسمان لە بەیت بچێت وەک ئەوەی وا لە بواری شاهۆ بە چەپڵە ئەیڵێنەوە. بەلام ئێمە هەرچی دەنگ وگۆرانی و دەربڕینی نەوعێ نەزمی گۆرانیمان هەیە گشتی گرێدراوی مۆسیقایە و لە ناو تاریفی مۆسیقادا ئەگونجن، چەشنەکانیشی تا جێیەک من لە پرسیارەکە گەیشتبێتم زۆر موتەنەویع نییە، زۆربەی ئەوەی من بیستبێتم 99 لە سەدی ها لە سەر مەقامی بەیات ، یان ئەو جۆرە وا حەیرانی پێئەڵێنەوە لە مۆکریانا.

- چۆن دەکرێ مۆسیقاکەمان لە مۆسیقای بێگانە جیا بکەینەوە، بۆ ئەوەی ناسنامەی مۆسیقای ١٢ کوردی وەرگرێ؟

مۆسیقای ئێمە جیا لە مۆسیقای بێگانەیە، فەقەت ئەشێ بڕوامان پێ بێت. مۆسیقای ئێمە ناسنامەی مۆسیقای کوردی هەیە بەنا بە تاریفێک کە لە مۆسیقای جیاواز لە جیهان هەیە. مۆسیقای ئێمە پلە دەنگگەل تایبەت بە خۆی هەیە، مۆسیقای ئێمە تەنیا یەک شتی کەمە ئەویچ بڕواکردن خەڵکی کوردە بە مۆسیقای خۆی. ئێمە دەبێ لە دونیای مودێڕنیتە ڕێپۆرتواریی فێربوون و پەرتووکی تایبەت بە مۆسیقای کوردیمان بە شێوازێکی ئاکادێمیک بنووسین. ئەوەیە کە ئەبینە خاوەن ناسنامە و لە دونیای مودێڕندا بنەمایەکی باوەڕپێکروان ئەوێت و ئەو جۆرە خۆتان ئەزانن، شێتێکیش نەبێ بە ڕێپۆرتوار و نەبێ بە پەرتووک و نەبێ بە کتێب، بەهایەکی وای نییە. ئێمە ئەشێ فێر نۆت بین، فێر پەرتووک بین، فێر نووسینەوە بین، لە بواری مۆسیقا و ئەشێ بیناسێنین بە خۆمان و نەسڵی داهاتوومان. وایە کە ئەبینە خاوەن ناسنامەی مۆسیقای خۆمان. ئەگەر ئێوە تەماشا کەن فارسەکان بۆ نموونە، شتێکیان هەیە بە ناو ڕەدیفی مۆسیقای میللی ئێران، تۆ ئەگەر بەشی ماهووری بۆ نموونە چاو لێبکەی، تەماشا ئەکەی لە 35 مێلۆدی ناو ئەو بەشی ماهوورە، سەرجەم حەفت بەشن. بەشی ماهووری 35 ، یا 34، نە33 یا 35 دا. سێدانەی ئەوەڵی لە مۆسیقای یارسان گیراوە، لەو ناوەڕاستیا چەند دانەی تری لە مۆسیقای کوردی گیراوە، خەسرەوانی، وەک ئەوانی تر. چەند دانەی تری ڕاکی کشمیر و ڕاکی هیندی و نازانم چی و چی، لە مۆسیقای سیستان و پاکستان و هیندوستان و جوغرافیای دراوسێی ئێستای ئێران گیراوە و بە ڕوودارییەکی تەواوەو ئێژن مۆسیقای میللی ئێرانە، یا تۆ تیواشا ئەکەی بەشی زۆری لە باکووری ئێران گیراوە لە مازەندەران و گێلان بەشێ فرەشی لە زاگرۆس گیراوە. ئەوەسە ئێمە نیازمان بە مۆسیقای بێگانە نییە. هەر مۆسیقای خۆمان بکەین بە پەرتک و لە سەر ئەو بنچینە ئێمە دابنیشین فێر ببین و فێر بکەین و ئاسار تەولید کەین و وەک ڕێپورتواری فێرکردن دایبمەزرێنین و هونەرمەندەکانمان بڕوایان پێی بێت. ئێمە ساحەب ناسنامەی مۆسیقاییین، وگەنجێکە مۆسیقای کوردی. پفێکی گەرەکە، پفێکی لێبکەی ئەو تۆزە لەبان ئەوگەنجەوە لابچێ، ئەدرەوشێتەوە تەلاکە، ئەکەوێتە دەرەوە. بە ڕاست وایە. تەواو ڕۆژهەڵاتی ناڤین لە مۆسیقای کوردی کەڵکیان وەرگرتگە، لە کورد.

- کام ئامێری مۆسیقایی بۆ مۆسیقای کوردی گونجاوترە؟ کام ئامێری گەلانی ناوچەکە؟ کام ئامێری ١٣ مۆسیقای ڕۆژئاوایی؟

گونجاوترین ئامێرەکان بۆ مۆسیقای کوردی هەمان ئامێرگەلی مۆسیقای کوردییە وەکوو شمشال و نەرمە نەی و دەف و دومبەک و سوڕنا و تەموورە وئەوانی تر. بەنا بەوە، مۆسیقا یانی تەولیدی سەوت، تەولیدی دەنگ ئەکرێت بە ئامێرەکانی مۆسیقای ڕۆژئاواییش و ئامێرەکان تر ئەتوانی مۆسیقای کوردی بژەنین یا درووستی بکەین. ئێوە ئەگەر لە بەر چاوتان بێت کەسێک وەک موجتەبا میرزادە بە ئامێری مۆسیقای ڕۆژئاوایی دێت ئەو شاکارانە دەخوڵقێنێ. کەسێ وەک حسێن یۆسف زمانی تێت بە پیانۆ، کە ئامێرێکی ڕۆژاواییە، شاکارەکانی مۆسیقای کوردی ئەخوڵقێنێ و وکەسانی دی. ئامێر ئەولەوییەتی یەکەم نییە. بەڵام ئەگەر بێژین گونجاوترین ئامێرگەل دەربڕینی مۆسیقای کوردی و درووستکردنی دەنگی کوردی چییە؟ ئامێرەمۆسیقا کوردییەکانە.

١٤- ئێمە بە شمشاڵ و دەفە و سێ تار و ئامێرەکانی هاوشێوە، چەندە بوارمان بۆ پێشکەشکردنی مۆسیقای کوردی هەیە؟ کام ئامێری نەتەوەکانی تر لە گەڵ ئۆرکێستری مۆسیقای سەردەمیانەی مۆسیقای کوردی دەگونجێن؟

بڕێ لە ئامێرگەل مۆسیقای کوردی هەس فرە کوردین زۆر کوردین، وەکوو شمشاڵ وەکوو نەرمە نەی وەکوو سورنا وەکوو تەموورە. ئەمانە ئەوەنە کاریان پێکراوە لە حەوزەی مۆسیقای کوردی دا، لە ڕابووردوی سەدان و هەزاران ساڵا، ئەو ئامێرگەلە تایبەتە شەخسیەتی مۆسیقای کوردییان گرتگە. وەک دووزەلە، تۆ دوو زەلە لە هیچ وڵاتێ ترا نایبینی. حەتتا لە وڵاتە دراوسێکانا نایبینی، نایژنەوی یا شمشاڵ ئەگەریش تەنانەت لە کوردستانا لە ناوچە جیاوازەکانا ئەو شمشاڵە جیاوازە. کاتێ لە موکریانا چاو لە شمشاڵ دەکەی تۆزێک بڵندت و لە هەورامانا کورتترە، لە کولیاییا کورتترە ئەمە بەنا بە دەنگی کورد لە ئەو ناوچانە تۆ کاتێ لە هەورامانا شمشاڵ سەیر ئەکەی کۆتاترە، کورتە بە نیسبەت موکریان؛ کاتێ ئەچیتە باکوور شمشاڵەکە ئەبێتە چێو، ئەو حاڵەتی فلیزییەی نامێنێ، کاتێ لە باشوورا سەیری شمشاڵ ئەکەی، شمشاڵەکە ئەبێ بە کەواڵ ئەو شمشاڵە ئیتر چێوییە. ئەویش تایبەتمەندی دەنگی کورد و جیاوازییەکانی لە ناو ناوچە جیاوازەکانی کوردستانە، بۆتە هۆی ئەوە ئەم ئامێرانە تۆزێک جیاواز بن، هەروەها تۆ تەماشای تەموورە ئەکەی لە ناو یارسانەکان لە ڕۆژهەڵاتا، تەموورە لە ناو ئێزەدییەکانا، هەروەها تەموورە لە باکوورا، لە ناو زازا و عەلەوییەکانا تۆزێک جیاوازن. جیاوازییەکە هەڵدەگەڕێتەوە بۆ ئەو تایبەتمەندیگەلە وا لە دەنگی ناوچە جیاوازەکانی کوردستانا هەیە'

بەشێتری بوو پرسیاری چوارده. ئەو بەشەی کە کام ئامێری نەتەوەکانی تر لە گەڵ مۆسیقای کوردییا دەگونجێن، ئێمە ئەتوانین وابێژین مۆسیقای مودیرن، مۆسیقای ڕۆژئاوا، لە ئاستێکدا چۆتە بەرو، چۆتە پێشەوە، کە ئورکیسترا مونەزەمەکانیان دامەزراندووە وەک سەمفۆنیک و فیلارمۆنیک و... کە نیاز و پێداویستییەکانی ئەم سەردەمەی مرۆڤن- نە هەر کورد، تەواو گەلانی دونیا. کارێکی کردە کە پێویستە ئێمەش ئۆرکێسترایەکمان هەبێ بە ئامێرە ڕۆژئاواییەکانەوە، وەک ئۆرکێسترای فیلارمۆنیک بۆ ئەوەی ئێمەش لەو شێوازە مۆسیقا مودێرنە بێ بەش نەبین، بە تایبەت بە زاری کوردی بە شێوازی کوردی، کە کراویشە، مەسەلەن لە باشوورا زۆر کراوە لە ڕۆژهەڵاتیشا تازە خەریکە دەست پێئەکا و هیوادارم بەرەو باش بوون بچێت.

- لێرە و لەوێ ناو لە ئورکێستری کوردی ئەم شار و ئەو شاری کوردستان دەبرێ، ئایا ستانداردێک بۆ ١٥ سازکردنی " ئۆرکێستری کوردی" هەیە؟ گەر هەیە، دەبێ چۆن بێ؟

بۆ ئەوەی ناوێ لە ئۆرکێسترای مۆسیقای کوردی بوەین چ لە شارەکانا وا تازە دامەزراون و چ پیشتر لە دەورانی هاتنی ڕادیۆ بۆ شارەکانی کوردستان و پیش ئەویچ، ئێمە ئۆرکێسترای مۆسیقای کوردیمان بووە لە ئاسەوارە مێژووییەکانا، ئەم شتە دیارە، ئەگەر ئێوە سەیر بکەن، بۆ نموونە ئاسەوارێک کە وا لە ساسانییەکانا دۆزراوەتەوە، یا جێگەل وەک تاق وەستان تەماشا کەن، ئۆرکێسترا ئەبینی، ئۆرکێسترایەک کە تێکەڵە لە سازە باییەکان، سازە ژێدارەکان و سازە پۆستدارەکان، لە تەمەدوونی ئیلام دا دەبینی، لە تەمەدوونی دوای ئیسلاما لە چەند جێگە ئەیبینی، دۆزراوەسەو، ئێستا کە ئێمە باسی لێدەکەین، ئەتوانین لە دوو بەشا چاوی لێبکەین، یەکێک ئەوە کە ئۆرکێسترای مۆسیقای کلاسیکی کوردی کە سازەکانی دیارن و بریتین لە سازە ژێدارەکان، وەک عوود و تەموورە و قانوون و سازە باییەکان وەک ئەوانە وا ناومان بردن، سورنا و شمشاڵ و کەواڵ و دووزەلە و سازە پۆستییەکان یا سازە زەربییەکان وەک دومەک و دەف و دایرە و دەهۆڵ و ئەوانی تر. ئەمانە ئەتانین وەک مۆسیقای کلاسیک، وەک "ئورکێسترای مۆسیقای کلاسیک کوردی" ناوی لێبوەین.

بەشێ تر لە ئۆرکێسترای مۆسیقا هەس کە لە کوردستانیشا دامەزراوە و لە وڵامی پرسیاری پێشووا من ئاماژەیەکم پێکرد، ئەویش ئۆرکێسترای مودێرنی ڕۆژئاواییە کە ئۆرکێسترای مۆسیقای سەمفۆنیک و مەجلیسی

و فیلارمۆنیکە، کە ئەوە تاریف سازبەندییەکانی ڕۆژئاواییە، ئەوە کە چەند دانە ویۆلۆن چەند دانە ئاڵتۆ چەند دانە چلۆ چەند دانە ساز کلاوی دار چەند دانە سازی ئارشەیی و سازی ژێدار و سازی کوبەیی . ئەوە هینی ئێمە نییە و هاتووە بۆئێرە. وڵاتەکانیتری غەیری ڕۆژئاواییش ناتانن بێن ئیدیعای بکەن بێژن ئێمە دامانمەزراندووە، ئەمە پێداویستی مودێرنیتە وای کردووە کە بەشێ لە مۆسیقامان ئەوە بێ. ئەوە مۆسیقای واریداتییە وەک وڵاتەکانتر، مەسەلەن ئەگەر تەواشا کەن وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ئاسیا وەک ژاپۆن و چین و ئەوانیش وارديان کردگە، ئەوانیش هاتۆتە ناویان و بە باشی تەک مۆسیقای خۆیانا تێکەڵیان کردگە و مۆسیقای چەشنی تر لە فۆڕمی تریان دامەزراندووە بۆ خۆیان. ئێمەی کوردیش بێوەری نین لەو جەریانە، هەرچەند تازە دەسمان پێکردووە . لە سنە هەیە لە مۆکریانا هەیە، لە باشوور سەردەمێکە، لە باکوورا پێموایە ببێت من چتی وام نەبیستووە، شایەدیش خەبەرم نەبێ.

- لە شارەکانی کوردستان دەورە و وانەی مۆسیقا هەیە و منداڵ و لاو و گەورە لەو شوێنانە فێری ١٦ ژەندنی ئامێری مۆسیقا دەبن، چەندە بنەمایەکی گشتی بۆ فێرکردن و ڕاهێنانی مۆسیقای کوردی هەیە؟

بە داخەوە لە چوارپارچەی کوردستانا ئێمە بنەمایەکی گشتیمان بۆ فێربوونی مۆسیقای کوردی نییە یان ئەگەریش بێ زۆر لاوازە، ئەگەریش بێ، لە کوردستانی ڕۆژهەڵاتا زۆر زۆر لاوازە تازە خەریکە دەست پێدەکات، تۆ لە چەند بەشا ئەیبینی کە لە مێژەوە ئەم شتە هەیە لە ناو یارسانەکان و ئێزەدییەکان و ئەوانتر ئایینەکانا، لە تەکیە و خانەقا ئەمانە شێوازی فێربوونی کلاسیکە، شێوازی فێربوونی سینە بە سینەس، شێوازێک نییە لە سەر ڕێپورتوار و مێتۆدی عیلمی دامەزرابێ، تازە دەستی پێکردووە، ئەسڵەن تۆ تەماشا دەکەی لە ناو یارسانەکانا، لە ڕۆژهەڵاتی کوردستانا، چەند کەسێک لە دەساڵی ڕابووردودا ڕێپورتواری عیلمییان دامەزراندووە، کە خەریکن باشتری دەکەن. لە باشوورا زۆر باشە، لە باکوریشا باشە، لە باکوریش من خەبەرم هەیە کە ئەو شتە باشە. مەسەلەن لە سەر ڕێپورتواری عیلمی چوونکە تورکیا خۆی وەک تورک مۆسیقای نییە، تێکەڵێکە لە مۆسیقای کوردی و یۆنانی و ئەرمەنی و عەرەبی و ئەو شتە بۆ کوردی باکوور، زۆر باشە چوون وەک ئێران نییە کە ئیدیعای تەمەدوونی کۆنی بێت و چتەکان موسادرە کا. لە ڕۆژهەڵاتا لاوازە ئەو جۆرە کە ئاماژەم پێکرد، خەریکە دائەمەزرێ، خەریکە بەرەو باشتربوون دەچێ، خەریکە ئەو هەستی خەڵکە بەرەو فێربوونی مۆسیقای گەلی خۆی فرەتر دەبێتەوە. بەڵام بە گشتی ناتوانین بێژین لە سەر ستانداردێکی فرە باش دامەزراوە. بەرەو باشی خەریکە ئەچێ. بێژین ئاسۆیەکی ڕوون ها لە پێشمانە بۆ ئەم شتە.

- ئایا ناکرێ لە شارەکانی کوردستان فێرگەی مۆسیقا و مۆسیقای کوردی لە سەر بنەمای دیاریکراوی ١٧ گشتی دابمەزرێ؟

بۆچە ناکرێ؟ فرە نیازە و چتێکی بەحەقە، ئەشێ بکرێ. برێک بەربەستگەل هەیە وەک لە فرەیەک لە حەوزەکانتر بۆ کەلتوری کورد هەمانە، بەڵام خۆ ئەکرێت، بیانک و بەهانەی ناوێ، ئێمە ئەتوانین فێر بین، ئەشێ فێربین مۆسیقای کوردی چییە، مۆسیقای کوردی فەلسەفەی چییە، مۆسیقای کوردی تونالیتە و پلە دەنگەکانی چییە، سکێڵەکانی بناسین شێوازەکانی بناسین، و هەرناوچەیەک دەتوانێ جیا لە مۆسیقای ناوچەیی خۆی لە کوردستانا مۆسیقای گشتی کوردستانیش وەک بنەماکانی ئێمە لە ناوچە جیاوازەکانی کوردستانا هەمانە. هەروەها لە وەڵام پرسیارەکانی ترا ئاماژەم پێکرد، لە ڕۆژهەڵاتی ناوینیشا، تۆزێک هاوبەشین لە بەشێکییا، و برێکیشی تایبەت بە خۆمانە، دەکرێ ئەوانەش بکەین بە فێرکاری بۆ خۆمان. ئەم شتە زۆر زۆر ئەشۆپهێ لە تەک زمانی کوردیدا، ئێوە چاو لێبکەن زمانی کوردی بۆ گشت زاراوەکانی شیرین و ڕەنگینە و دایرە و گراماتیکی تایبەت بە خۆی هەیەمۆسیقای کوردیش هەروایە، یانی تەنیا شتێ کە بەشی کەلتووری کوردیدا ئەتوانین بیشوپهێنین بە مۆسیقای کوردی بەشی زوانە. بۆچە نا؟ ئێمە ئەتوانین، هەر ئەوجۆرە کە زمانی کوردیمان لە فەوتان رزگار کرد مۆسیقای کوردیش هەروا پێبکەین هەر بەو شێوە. ئەکرێت بنکەی فێربوون بۆ مۆسیقای کوردی دابمەزرێنین، ئەکرێ کتێب بنووسین بۆ فێربوون ئەکرێ لە سەری تەمرین بکەین، لە سەری کار دروست بکەین و بڕۆینە پێشەو.

- زانستگا و فێرگەی باڵا بۆ خوێندنی مۆسیقا و مۆسیقای کوردی چ دەورێکی لە پێشخستنی مۆسیقای ١٨ کوردی هەیە؟ بۆچی لەو چەشنە زانستگا و فێرگانە لە کوردستان، نابیندرێ؟

بێگومان زانستگە و فێرگەی مۆسیقایی دەور گرنگیان بۆ مۆسیقای کوردی و مۆسیقایتر هەیە و ئەوە حاشا هەڵنەگرە، شتێکە کە ناتوانین چاوی لێ بپۆشین، نەبوونیشی لە کوردستانا هەڵدەگەڕێتەو بۆ نەبوونی دام و دەزگای حکوومی کوردی، نەبوونی ئۆرگانیزەیشنە کوردییەکان لە بواری مۆسیقا و بە تایبەت کە ئەمانە تێن ئەم جەریانە ئەخەنە ڕێ، ئەمان تێن بەحسی زانستی

مۆسیقا ئەخەنە ڕێ بۆچە وەک تاکە کەس یا وەک ئۆرگانیزەیشن یا "ئین جی ئۆ" یا وەک فێرگە، ئەکرێ هەر وا کە لە زمان کوردیشدا ئەم چتەمان هەیە بە تایبەت لە ڕۆژهەڵاتا کە ئێمە بەربەستمان هەیە لە بەر زمانی کوردیدا لە بەر مۆسیقای کوردیشدا، هەر ئەو بەربەستەمان هەیە. و تا ئێستا مۆسیقای کوردی ڕزگارکردنی بە زانستگە و فێرگە نەگەیگە. وەلی بەڕاست ئێستە و ئەم سەردەمەیە نیازی تایبەتمان پێی هەیە و هیوای ئەوەمانە هەس گشتمان بە یەکەوە بتوانین و بکرێت بە هەر شێوازێک ئەم زانستگە و فێرگانە بخەینە ڕێگە و مۆسیقای ئێمەش وەک مۆسیقای ئەوگەلانەی تر گەشە بکا و لە سەر ئەو چوارچێوە مونەززەم و زانستییە دابمەزرێ.

- ئایا پێویست نییە فێرگە بۆ گۆرانیبێژان دابمەزرێ بۆ ئەوەی، ئەوان لە ڕێگای زانستییەوە دەنگیان ۱۹ ڕاهێنن و شارەزاپی لە مۆسیقا پەیدا بکەن؟

پرسیاری ۱۹ پرسیارێکی زۆر زۆر باشە، ئێمە گۆرانیبێژمان هەیە، گۆرانیبێژ لە دایک ئەبێ. گۆرانیبێژ ناسازێ لە کوردستانا زۆر زۆر بە دەگمەن هەیە کاتێک تۆ حەسەن زیرەک و شاکرۆ و عەلی مەردان چاو لێکەی گوێ لە دەنگیان ئەگرێ ئەمانە لە دایک ئەبن گۆرانیبێژ لە دایک ئەبن، لە ناو بارودۆخێکا پەرورردە ئەبن، ئەبن بەو بلیمەتگەلە. وەلی ئیتر لە ساڵ ۲۰۲۰ دا ئیتر جێی ئەوە نەماوە لە ساڵ ۲۰۲۰ دا تۆ ئەشێ لە تەک "پاوڕۆتی"یا خۆت هەڵسەنگێنی، تۆ ئەشێ لە تەک گەورەترین گۆرانیبێژگەل ڕۆژئاوا خۆت هەڵسەنگێنێ و ناوێ بەوانە ڕازی بی. نەکا ئەوان بێنرخ کەین نا، بەڕاست هەر ئەم جۆرە بلیمەتگەلە بوون مۆسیقای ئێمەیان لە فەوتان ڕزگار کردگە، بەڵام تۆ تەماشا دەکەی بەحسی دەمهەڵبڕین و گۆرانی گوتن فەقەت وتنی مێلۆدی کوردی بە دەنگێکی خۆش و جەزاب نییە، لێرە بڕێک میعیارگەلەل هەیە بڕێک تایبەتمەندیگەل هەیە وەک سولفۆژ، وەک گشیپراس وەک شێوازی دەنگبڕینی تایبەت و ستانداد کە لە کوردستانیشا زۆر هەیە، بەداخەوە فرەیەک لە گۆرانیبێژگەلی جوانی ئێمە چاوی لێناکەن، لەوە کە ئەو فەرهەنگ و پەروەردە بە فۆرمێک لە کوردستانا باش نەچۆتە پێشەوە کە منی گۆرانیبێژ چ کچ چ کوڕ جیا لەوە کە دەنگێکی خۆشم بێ یا شارەزای مەقام و مێلۆدی کوردی بم، بڕۆم لە بواری ستانداردی دەنگبڕینەو و وەک سولفێژکارکردن، وەک بەڕێوەبردنی ستاندارد لە فێربوونی کە ئەسڵەن یانی لە بنەڕەتا هیچ پێوەندییەکەی بە هیچ نەتەوەکەوە نییە شێوازێکە کە تۆ فەقەت تەک دەنگا ڕووبەڕوویت، تۆ فێر ئەبێ چۆن دەنگ دەربڕی ئەو دەنگە ئیتر چە زمانێکی بێ گرنگ نییە لە سۆلفژا مرۆڤ ئەو چتە فێر ئەوێ تۆ لە ئاڵمانا هەر ئەو سۆلفژە فێر ئەبی "پزولی" موزیسیینەکی ئیتالییە کە بۆ ئەوەڵین بار دایمەزراند لە ئێرانیشدا و لە کورەیشدا ئەوە کار دەکا و شێوازگەلێ تر ئێمە ئەکرێ چاوی لێبکەین، زۆر زۆر نیاز و پێویستە.

- گرفتەکانی سەر ڕێگای دامەزراندنی کۆنسێرواتوار و ئەکادێمیای مۆسیقا بۆ ڕاهێنانی لاوان چن؟۲۰

گرفتەکان بە بڕوای من چەند چتە، کە لە وڵامی پرسیاری هەژدەدا جوابم داوە. وەک نەبوونی دام ودەزگای حکوومی و تەرخانی بوودجە و بەرنامەی تایبەت بەڵام چتێک وەک گرفتی تایبەت کە ئەتانین چاوی لێبکەین جیا لەو چتانە، بەحسی نەبوونی فەرهەنگی ڕوانینە بە مۆسیقای ستانداردا، ئەوە لە ناو خەڵکی ئێمەدا هێشتا ئەو جێگەیەی نەکرێەسەوە. تۆ ئەگەر چاوی لێبکەی ئێمە مەسەلەن بەرنامەی وەک کوردئایدڵ دروستە ئەمە لاساییکردنەوەی بەرنامەی وەک بەرنامەگەلێک وەک وڵاتانی میسر و ئۆورووپییە بەڵام ئێمە تەماشا دەکەین، زۆربەی ئەوگەنجانە وا ئەچن بۆ ئێنە فەقەت بۆ تەئیدکردنەوە یا دەربڕینی خۆیان و خۆنیشانداندان ئەچن، هەرچەند گۆرانیبێژگەلێ باشیشیان لێکەوتەوە لە کچ و لە کوڕ. بەڵام تۆ ئەگەر تۆواشا کە بێ ئەوەی من ناو ببەم، لەو بەرنامەی تایبەتە، کورد ئایدڵە ئەبینی کەمن ئە و کەسانە کە لێنە مەقامیان وەدەست هێنا، دوای ئەوە چوونە شوێن فێربوون ئەو مەهارەتانە وا لە مۆسیقیا نیازە. تۆ چاو لێکە، کەسانێک وا لە کشوەر ئۆروپی یەکانا بە باشی دێن هەڵئەبڕن بە باشی تێن دەنگ تەولید دەکەن، کەسێک وەک "پیاف" لە فەڕانسە درووست ئەوێ. ئەمانە هەروا نەبوون بەو بنیادەمە ناودارانە، ئەمانە ڕۆژان و مانگان و ساڵان شاگردییان کردووە، بەڕاست تۆزێک بیر لەو فەرهەنگە بکەنەوە. پێتر لە ئێستە فرە باشتر بوو، پێش ئێستا تۆ تەواشا ئەکەی کەسانێک وەک عەلی مەردان تێ شاگردی دەکا، یا ئەوانی تر تێن دائەنیشین لای مامۆستا. وەلی ئێستا زۆر زۆر کەمن تۆ تۆواشا تایر تەوفیق ئەوینی لە ناو تکیەی کۆیە بە قورعان خوێندن ئەبێتە گۆرانیبێژ، تێت ساڵیان شاگردی ئەکات. ساڵیان تەلەبەگەری دەکات. ئەم شتە ئێستە شێوازێ مودێڕنی بەخۆیەو گرتووە. تۆ کاتێک چاوی لێدەکەی لە وڵاتانی ئۆوروپاییدا و تەنانەت لە تورکیا و یۆنان یا شەرقی ئۆوروپا تەواشا ئەکەی، ئەم شتە شێوازی ستاندارد و بە فۆرمێک بوەسە کەلتورێک لە ناو خەڵکا بەڵام لە ناو ئێمەدا زۆر زۆر لاوازە. بەڕاستی نیازمان بە پەروەردەیەکی باش هەیە، کە ئەم شتە لە ناو ئێمە خەڵکی عادی و لە ناو خەڵکی خۆمانا جێ بگرێ. بە شێوازێکی زانستی چاوی لێبکەین.

- چی دەبێ بکرێ بۆ ئەوەی مۆسیقا وەک وانە لە فێرگەکان بگوترێتەوە؟۲۱

بۆ ئەوەی مۆسیقا بکەین بە وانە لە فێرگەکانا ئێمە ئەبێ دوو خاڵ لە بەر چاو بگرین: یەکێ ئەوە بە شێوازی کلاسیک مۆسیقای ئێمە بۆتە وانە، مەسەلەن وەک تەکیەی کۆیە وەک تەکیەی سنە یا لە گەرمیانا لە باشوور ئەو کەڵە هونەرمەندانە لێکەوتۆتەوە، بێگومان لە سەر وانەی سەرکاری فێر بوون ئەوە شەک لەوەدا نییە، لە ناوچە ئایینەکانا وەک یارسانا ئێزەدی و ئەوانتر، تەماشا ئەکەین بە ڕاست لە جەمخانە لە یارسانا فێری تەمووره ژەندن و کەلام خوێندن بە شێوازێکی کوردی زاری گۆران ئەبی، کە بە ڕاست تێکەڵە لە گەڵ مۆسیقا و ئەدەبیات و یانی ئەو ژەنیارە کە لە یارسانا لە ناو ئێزەدییەکانا پەروەردە ئەبێ هەم ئەتانێ بژەنێ هەم بخوێنێ، تا ئاستێ فرە بەرز فێری ئەو ئەدەبیاتە بەرزە دەبێ.
بەڵام شێوازێتر مودێرنمان هەیە، ئەو شێوازە مودێڕنە لە کوردستانا زۆر زۆر ساوا و لاوازە و لە بەعزێ جێگەلا هەر نییە، بەو بۆنەوە ئێمە ئەشێ حەتمەن، چاو لە وڵاتانی پێشکەوتوو بکەین بێین لاساییان بکەینەوە نەک لاساییی چاو لە برێ تایبەتمەندی مۆسیقای خۆمان بوەستین، ئێمە شێوازی فێربوون و فێرکاری وانەکردنەوەی مۆسیقاکان ئەوان ئەتوانین بگرین و چوارچیوەیەک قاڵبێک دابنێین هەر لەو شێوازە بۆ مۆسیقای خۆمان و ڕۆژ بە ڕۆژ ئەم شتە ئابدێت بکەین.

- کەی و چۆن دەتوانین ئۆپێڕای کوردیمان لە سەر بنەمای کلاسیکەکانمان هەبێت وەک ئۆپێڕای مەم ٢٢ و زین و خەج و سیامەند و....

ئێمە کاتێک ئەتوانی ئۆپێڕای کوردیمان بێت، کە بنەما کۆنەکانمان بێ، کە پسپۆڕ و کەسی شارەزامان لەو بوارەدا هەبێ، ئەویش سەر ناگرێ مەگەر ئێمە لاوەکانمان، ئەو دەرسانە بخوێنن، ئەو وانانە بخوێنن کە لە ڕۆژئاوا یا لە وڵاتە پێشکەوتووکانا بتوانن لە زانکۆکانا، فێری ئەو شتە بن، و ئەو شێوازگەلە فێر بن و بێن لە سەر مۆسیقای کوردی دایبمەزرێنن، زۆرمان هەیە لاوانێک ، لاوانی کورد کە خەریکی مۆسیقای ڕۆژئاوایین کارێکیش بۆ مۆسیقای کوردی ناکەن، بە بڕوای من ئەوە هیچ کارێک نییە. مۆسیقای ڕۆژئاوایی بەش بەحاڵی خۆی، زۆرتر چۆتە پێشەوە، و تێکەڵ بە ژانرە جیاجیاکان بووە، ڕۆژ بە ڕۆژ سەنتێزی باشی لێدەبێتەوە، بۆ مۆسیقای کوردی ئێمە چون ئۆپێڕا هی ئێمە نییە، ئۆپێڕا شتێکی ڕۆژئاواییە، ئەگەر ئێمە چاوی لێبکەین فارسەکان، عەرەبەکان و فارسەکان و تورکەکان ئەو شتانەیان دامەزراندووە، بەڕاستی بە تایبەت فارسەکان، و ئێمە نەمانکردووە و نیازمان بە کەسێک هەیە، کە بە ڕاستی شارەزای ئەو بوارە بێ، شارەزای ئەو بوارە بێ و بێت لە سەر بنەما کلاسییکەکانی مۆسیقای کوردی، بێ ئۆپێڕا دابمەزرێنێ. زۆر زۆر پێویستمان هەیە، بەڵام بێ ئەوەی ئێمە مرۆڤی پسپۆڕ و مودیڕنمان لە ئەو حەوزەدا بوێت ناکرێ. بەڕاستی ئەشێ، لە زانکۆکانا دەربچن. بە ڕاستی ئەشێ لە زانکۆکانا فێری ئەم شتە بن. بێ ئەوە ناکرێ.

- کەی و چۆن دەتوانین ئۆرکێستریکی سیمفۆنیکمان هەبێت؟٢٣

ئێمە هەر ئێستە ئۆرکێسترای سەمفۆنیکمان هەیە، لە ڕۆژهەڵات، لە باشوور لە باکوور، بەڵام ئەم ئۆرکێستر سەمفۆنیانە کاری سەمفۆنییە ڕۆژئاواییەکان ئەکەن. کەم پێش هاتووە کە وەک ئەو پرسیارە کە لە ٢٢ وا هەبوو، شتێک نە هەر ئۆپێڕایی، شتێ سەفۆنیک بۆ مۆسیقای کوردی دابمەزرێنن، تۆ مەسەڵەن تەماشا دەکەی، کەسانێک بوون وەک یۆسف زەمانی، پێموابێ دڵشاد سەعید هەڵەم نەکردبێ یا لە باکوورا کاری سەمفۆنی بە شێوازی کوردییان کردبێ بە بڕوای من، کاری سەمفۆنی ئەگەر بە شێوازێکی ڕۆژئاوایی بکرێت، نائێژم کە گرنگ نییە، و پێویستمان نییە، وەلێ خۆ گرنگ ئەوەیە کە لە سەر مۆسیقای کوردی سهمفۆنی بنوسرێت، و ئەو شتە لە سەر مۆسیقای کوردی دابمەزرێندرێت و بژەندرێ و بخرێتە ڕێگا.

تێبینی ماڵپەڕی ڕۆژهەڵات/بۆکان:
پرسیارەکانی ئەم گفتوگۆیە بە نووسراوە بۆ کاک شارام کەمانگەر ناردراوە و ئەو وڵامەکانی بە دەنگ ناردۆتەوە و دواتر سەرجەم وڵامەکان نووسراونەتەوە و لە لایەن ڕێزمان پێداچوونەوەی لە سەر کراوە و ناوەرۆک و شێوەی ئاخاڤتن وەک خۆی پارێزراوە.